

АВТОМОБИЛОСТРОЕНЕ И КОМПОНЕНТИ

1. ОБОСНОВКА

Изборът на приоритетни клъстери е базиран на два основни компонента – наличие на растящо търсене за продуктите на дадения клъстер в световен мащаб и възможност на българските компании да отговорят на това търсене предоставяйки, конкурентни стоки от гледна точка на цена (разходи на единица продукция) или качество (добавена стойност). Автомобилната индустрия отговаря в значителна степен и на двете условия. През последните 10 години световното производство на автомобили е нараснало с близо 30%. Автомобилостроенето е сектор, който се развива в специфични региони; в Европа понастоящем секторът се развива в райони като Словения (Automotive Cluster of Slovenia), Холандия (FIER Automotive Netherlands), Бавария (WRS Wirtschaftsförderung Region Stuttgart GmbH) и др. В последните години се забелязва устойчива тенденция за преместване и разширяване на доставчиците и заводите за сглобяване към Източна Европа. Основни причини за това са конкурентните цени и географската близост до един от двигателите на тази индустрия - Германия. Освен ръста в световен мащаб в производството на конвенционални автомобили, продажбите на електроавтомобили бележи ръст от 38% от 2007 до 2012 г., а пазарният им дял средно за периода е около 3%. Ръстът на продажбите на конвенционални автомобили за периода 2005-2012 г. се дължи на развиващите се икономики в Южна и Централна Америка (+99%), Африка (+29%) и Азия (+91%), които със значителния си ръст в потреблението, не само компенсират свиването на пазарите в Северна Америка (-13%) и ЕС27 (-21%), но и успяват да допринесат за ръст на световния пазар от 25%. От друга страна в регионите, където се наблюдава спад на продажбите на конвенционални автомобили, се наблюдава най-голям ръст в търсенето на електроавтомобили. Съпоставени, тези две тенденции водят до следното: в Европа, Северна Америка и Япония, се наблюдава свиване на търсенето на конвенционални автомобили, което повишава конкуренцията за цена и качество. Въпреки ниските цени, Азия трудно може бъде икономически изгоден избор за развитие на производството на компании Западна Европа, освен при значителни икономии от мащаба. За МСП в Западна Европа е значително по-изгодно да инвестират в страни от Източна Европа, с цел да запазят високото си качество и същевременно да се възползват от конкурентните нива на разходи. От друга страна, повишеното търсене на електромобили на европейски пазар и липсата на доминираща технология, предполага очаквано разместване в сектора, което дава шанс на България, като държава със сериозен инженерен потенциал да заеме достойно място сред автомобилостроителните страни.

Основен фокус на приоритетните сектори е те да могат да генерират високи нива на износ. Автомобилната индустрия България е почти изцяло ориентирана към износ. През 2011г. в сектора в България са заети над 14 000 души. Отчитат се продажби за около 1 млрд. евро през 2011 г. и представлява близо 4% от общия износ. Клиентите на местната автоиндустрия включват фирми като Мерцедес-Бенц, БМВ, Форд, Ауди, Ситроен, Пежо, Рено и др.

2. ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ НА СЕКТОРА

Условно автомобилната индустрия може да бъде разделена на два смислово различни, но неразделни стълба. Единият е производството на части и компоненти, както и сглобяването на автомобили, които имат потенциал да създават висока заетост с добавена стойност доста над средната за България. Основният двигател за това производство е конкурентната цена на работната ръка в България. От друга страна сме подложени на конкуренцията на азиатските държави, които предлагат евтина работна ръка, с която България трудно би се конкурирала, ако не успява да повишава ефективността и качеството на труда. Повишаването на ефективността на труда, освен с обучение на заетите, може да бъде постигнато и чрез развитие на развойна дейност, която е и вторият стълб на индустрията. България има сериозен научен и инженерен потенциал, който може да повиши иновационната дейност в сектора, но само при наличие на компании, които да внедряват иновациите в производство. Към момента са налице множество усилия за създаване на клъстери, които планират създаване на лаборатории за изпитания, зарядни станции за електроавтомобили, зони за привличане на инвеститори в сектора и други. Клъстерният подход е единствения подходящ инструмент, чрез който могат да бъдат обединени двата стълба в индустрията, защото без развито производство, няма как да бъдат правени иновации. От друга страна без развитие на научноизследователска дейност и специализирано обучение на кадри, няма как да съществува ефективно производство.

За автомобилната индустрия са характерни редица изисквания за сертификати, стандарти и одити. За успешното изпълнение на тези изисквания е важно наличието на квалифициран персонал. Високото качество, т.е. елиминирането на дефектите, в голяма степен зависи от специалистите, които планират процесите и следят за качеството. За сектора е важна възможността за обучение на тези специалисти на територията на страната. Наличието на подобен тип високоспециализирани специалисти би спомогнало за успешното спазване на високите стандарти. Стандартизираната работа с високо качество би генерирала заетост, със сравнително висока производителност на труда, сред относително понискоквалифицирания сегмент на пазара на труда и в по-слабо развити икономически региони.

Висшето образование и иновациите в сектора са свързани с техническите университети в София, Варна, Пловдив и Габрово, факултети от други университети - Русенски университет "Ангел Кънчев", Университет "Професор д-р Асен Златаров", и научно-изследователски центрове и звена към БАН. Освен висшите учебни заведения, 65 учебни заведения в 27 града в страната предлагат специализирано средно образование в областта на автомобилната индустрия.

Големият брой компании в секторите електроника, електротехника, текстил и др. имат възможност да диверсифицират част от дейността си към автомобилната индустрия. За целта са необходими възможности за придобиване на сертификати, изисквани за поддоставчици на автомобилната индустрия, лаборатории за изпитване, възможности за технологично обновление, подготвени кадри и др.

Въпреки значимия си потенциал, секторът се сблъсква с редица проблеми: България не е успяла до този момент да се позиционира стабилно на картата на автомобилостроителни

държави в Европа, липсва квалифицирана работна ръка в райони различни от София, реализират се сравнително малко иновации поради слаба връзка между научните среди и потребностите на сектора. Компаниите в страната, които работят за автомобилостроителната промишленост, са предимно чуждестранни инвеститори, които не извършват развойна дейност в България и не поддържат значимо сътрудничество с университети и други научни институции, извън набирането на кадри за производството.

3. ВИЗИЯ И СТРАТЕГИЯ

Бъдещето на автомобилният сектор в България зависи в голяма степен от това дали страната ще успее да демонстрира предимствата и потенциала си в този сектор. Необходими са инвестиции в човешки капитал, квалифицирани кадри и НИРД. България има значителен потенциал за иновации в областта и трябва да се насърчава научно-развойната дейност, най-вече в стъпките от разработка до прототип, който може да бъде приложен.

Клъстерният подход ще обедини усилията на компаниите от сектора с тези на образователните институции и това ще доведе до по-добра квалификация на кадрите и съответно по-висока производителност. Създаването на споделена инфраструктура допълнително ще увеличи комуникацията между изследователите и компаниите в сектора.

С инвестиции в НИРД в областта на електромобилността, България ще има възможност да се възползва от предстоящите промени в структурата на европейския и световен пазар на електроавтомобили. За целта в рамките на проекта по ОП ИК се предвиждат инвестиции в извършване на развойна дейност, както и нейното индустриализиране в областта на електротранспорта. Клъстерният подход ще даде повече възможности за сътрудничество между компаниите от бранша и професионалните гимназии, като основен център за квалификация за нуждите на индустрията.

4. ПРИМЕРНИ МЕРКИ И БЪДЕЩИ ДЕЙСТВИЯ

Мярка 1: Подкрепа за развитие на иновационен парк - автомобилостроене

Иновационният парк ще съсредоточава научно-изследователска дейност, предоставяне на специализирани обучения, необходимата лабораторна и друга споделена инфраструктура за развиване на иновационни проекти и други дейности, които бъдат дефинирани като значими за развитието на клъстера от неговите представители.

Концентрацията на научноизследователска дейност в сектора би имала значим ефект. В световен мащаб се очаква до 2025 г. електрическите автомобили да достигнат пазарен дял от около 9%. Това е ясна индикация, че предстои съществено разместване на пазара на автомобили. Със създаването на комплекс, изцяло обособен за развойна дейност в автомобилната индустрия, България ще може успешно да се включи в световната тенденция за разработване на електрически превозни средства. От друга страна, страната има потенциал за разработки в усъвършенстването на конвенционални автомобили с вътрешно горене.

Иновационният парк ще предоставя възможности за обучение. С цел синергия и предоставяне на платформа за сътрудничество между бизнеса и научните и учебни организации, ще се търсят възможности за съвместни проекти и синергия с мерките по ОП Наука и образование за интелигентен растеж. Желателно е физическата локация на иновационният парк да бъде в близост до водещи в областта университет(и) и/ли изследователски институти. Ще се използват мерки за сътрудничество с международни центрове, включително мерки за сътрудничество с диаспората.

Финансиране за изграждане на капацитет за организация за координиране на клъстера, която да обедини усилията на съществуващите устойчиви клъстери и други представители на сектора, в т.ч. научни организации и клъстери/компани от свързани сектори.

В районите с концентрация на компании от бранша ще се подпомага обособяването на центрове за обучение на кадри за нуждите на автомобилната индустрия (напр. в техническите университети, в партньорство с професионалните гимназии).

Мярка 2: Изграждане и оборудване на лаборатория за изпитания в автомобилостроенето

Автомобилостроенето е сектор, в който възможността за тестване на научните разработки е от съществено значение за комерсиализирането на иновации. Работещ модел за превръщането на изследователския труд в икономически значими иновации пряко зависи от възможността лесно, бързо и на достъпна цена да бъдат проведени изпитателни тестове. Изграждането на лаборатории за изпитания в рамките на Иновационен парк – автомобилостроене ще цели предоставянето на липсващата лабораторна инфраструктура.

Мярка 3: Насърчаване на съвместна научно-развойна дейност между частни компании и университети / изследователски институти в рамките на Иновационен парк - автомобилостроене

Грантова схема за съфинансиране за съвместни научно-изследователски и развойни проекти между бизнеса и изследователски и университетски екипи. Проектите ще могат да се ползват от изследователската инфраструктура в рамките на Иновационния парк. При техническата оценка на проектите ще се търси специфична експертиза в областта.

Мярка 4: Индустриализиране на прототипи

Грантова схема за съфинансиране на индустриализиране на иновативни разработки в автомобилната индустрия, които са разработени до ниво прототип. Ще се подпомага създаването на споделена инфраструктура за прототипи, създаването на прототипи, както и изготвянето на бизнес план за тяхното внедряване в производство. За постигане на максимален ефект от инвестираните средства, организацията за координиране на клъстера ще търси специализирана експертиза за оценка и избор на проектите с най-висок потенциал и шансове за реализация.

Мярка 5: Ваучери за сертификация

Грантова схема за подпомагане на издаването на ISO, VDA и други международно признати сертификати за компании, които имат потенциал да работят (като подоставчици) в сектора. Сертифицирането на компаниите автомобилната индустрия е нужно условие за работа в тази индустрия. Схемата ще е насочена за придобиване на сертификати от компании, които навлизат на пазара на автомобилната индустрия. Мярката ще подпомогне интеграцията на МСП, които работят в посока да станат доставчици на производителите на автомобилни компоненти.

Мярка 6: Изграждане на визия на България като автомобилостроителна държава и интернационализация на компаниите от сектора

Изграждането на имидж на България като място, където се развива научна и развойна дейност в сферата на автомобилостроенето, включва организацията и участието в международни конференции и други специализирани събития. За да се популяризират и комерсиализират резултатите от развойната дейност в сектора, трябва да се повиши присъствието на България като организатор на събития с международен отзвук. Иновационният парк ще предоставя форум за събития, които са значими за клъстера.

Дейностите по тази мярка ще включват и схема за финансово подпомагане на фирми от клъстера за участие в международни събития в областта на автомобилната индустрия, както и за организиране на посещения на международни компании, които търсят доставчици и партньори в България. Целта на такива посещения ще бъде предоставяне на възможности за осъществяване на търговски и/или партньорски взаимоотношения. Предварителните проучвания показват засилен интерес от МСП в Западна Европа към потенциални доставчици в България, а организираните директни срещи и посещения биха увеличили поръчките за българските компании. Единният пазар и географската близост дават сериозно конкурентно предимство на българските предприятия пред тези в трети страни. Приоритет ще са организираните посещения, поради очакваната по-висока ефективност.

В рамките на проектните дейности, Иновационният парк ще има възможност да разработи маркетингова стратегия за привличане на чужди инвестиции, включително и създаване на бизнес планове (feasibility studies). Целта е да се изгради имидж на България като място подходящо за инвестиции в автомобилната индустрия, като дори се подготвят конкретни бизнес планове за индикативни разходи, както и административни стъпки за изграждане на производствени предприятия. Тези проекти ще бъдат използвани и от Българска агенция за инвестиции за привличане на нови инвестиции в сектора, особено в регионите с ниска заетост.

Мярка 7: Образователна и научна дейност в подкрепа на сектора

Повишаването на квалификацията и развитието на научна дейност са важни елементи от средата, които да подпомогнат успешното развитие на сектора. Ще се търсят съвместни инициативи (включително по ОП Наука и образование за интелигентен растеж) като напр.: изнасяне на части от програмата (на университети и специализирани гимназии) в рамките на Иновационен парк - автомобилостроене с цел по-добра практическа подготовка на кадрите и съвместна развойна дейност с бизнеса.

Ще се търсят стимули за университети и специализирани гимназии да модернизират съществуващи или създават нови учебни програми, съобразно потребностите на бизнеса в клъстера, включително подобряване на материалната база и/или ползване на такава в рамките на парка.

5. ОРГАНИЗАЦИЯ НА КЛЪСТЕРА

Организацията за координиране на клъстера трябва да обединява мнозинството от съществуващи устойчиви клъстери в сектора с цел представителност и легитимност. Тази нова структура ще търси обединяване усилията на различните клъстерни формирания, свързаните научни и образователни институции, държавната администрация за създаване на подходящата среда и развитие на сектора. Организацията ще бъде една от ключовите клъстерни организации които ще консултират иновационната политика на страната в рамките на Националния иновационен борд¹.

¹ Националният иновационен борд ще бъде създаден със Закона за иновациите